

Краток документ за застапување

ОПШТИНА ШУТО ОРИЗАРИ

ПРЕДИЗВИЦИ И МОЖНИ РЕШЕНИЈА ЗА ПРОБЛЕМИТЕ СО КОИ СЕ СООЧУВААТ РОМИТЕ

АВТОРИ:

Алберт Мемети

Надире Реџеџи

Вовед

Во отсуство на соодветен буџет на општината Шуто Оризари, унапредувањето на позицијата на Ромската заедница претставува сериозен предизвик поради неможноста на локалните власти да привлечат средства за реализација на проекти и активности. Општина Шуто Оризари во изминатиот период имаше Локален Економски План 2014 -2020, меѓутоа политичката криза и другите приоритети придонесе процесот на усвојување на новите ЛАП да биде позабавено.

Шуто Оризари е единствената ромска општината каде што е сконцентрирано 50% од вкупното ромско население. Генерално околу 80% од населението е претприемачки ориентирано и функционира во т.н. сив сектор, при што голем број од нив се и корисници на социјална помош.

Во однос на проблемите со кои Ромската заедница се соочува, во рамки на работилницата¹ со локалните претставници, реконструкцијата и санацијата на улици, патишта, атмосферска и фекална канализација, како и развој на локалната економија се идентификувани како

клучни приоритети на кои треба да работи општината. Покрај тоа што локалната самоуправа на Општина Шуто Оризари во своето досегашно работење имаше преземено одредени инфраструктурни проекти од доменот на водоснабдување и асфалтирање на одредени споредни улици, сеуште одредени делови од ромските населби не се поврзани со водовод и канализација.

Во изминатиот период, голем број Роми имаат побарано азил во земјите од Западна Европа и се почесто младите Роми излезот го гледаат на овој начин. Поради големиот наплив на азиланти од Македонија, голем број Роми се вратени и истите се надвор од системот на социјална заштита, образование, вработување поради тоа што изгубиле дел од своите права.

Невработеноста е исто така голем проблем како и функционирањето во сивиот сектор, при што истото се јавува како проблем за генерирање на приходи од страна на општинските власти. Целта на овој документ за јавни политики е да ги идентификува приоритетните проблеми со кои се соочува Ромската заедница во Шуто Оризари и да даде препораки за надминување на истите со цел вклучување на Ромите на локално ниво.

ЛИЧНА КАРТА НА ОПШТИНАТА

Површина: 7,5 км², Население: 23017 жители, Густина на населението: 2943 жители н м²
Роми:13342. Официјален е ромскиот јазик 95% од Ромите
Градинка 8ми Април. Две основни училишта и едно средно училиште.Центар а Социјални работи, Здравствена станица, Мнозинство од вработените во општината се Роми 1881 Невработени Роми. 740 Жени

¹ Работилница на ИнСоК со претставници од локалните самоуправи при проектот „ROMA ACTION + civic engagement of local community“ Повеќе информации за проектот се достапно на <https://goo.gl/VrnHJWw>

Инфраструктура и домување

Според истражување на Хабитат, генерален заклучок е дека во општина Шуто Оризари постои пренаселеност и дел од населението сèште живее во супстандардни услови. Одредени живеалишта на Ромите се отсечени, немаат приклучок кон водоводната мрежа, без електрична енергија како и голем број куќи се без број и немаат соодветна адреса. Сообраќајот во општината е значително отежнат поради густата населеност и немањето на доволен простор за паркирање. Голем број на барања за легализација сèште не се процесирани пред се поради политичките манипулации, но и поради немањето на капацитет на вработените.

Интегрирање на Ромите повратници од странство

Со воведувањето на визната либерализација, голем број на Роми особено млади се повеќе ја напуштаат државата и го бараат решението во западните земји преку различни механизми – барање азил, вработување, како и склучување бракови, се со цел да избегаат од лошите социо-економски услови во државата. Притоа, водени од помислата дека ќе останат таму, дел од нив го продаваат целиот свој имот само за да обезбедат доволно средства за да стигнат до одредени земји. Во изминатиот период, голем број од нив се враќаат назад во Македонија поради тоа што нивните барања за азил се одбиени бидејќи мотивите се главно од економски причини. По враќањето назад истите не може да се регистрираат во агенцијата за вработување, не можат да остварат право на здравствена заштита, децата се исклучени од образованието, а голем број од нив немаат каде да престојуваат бидејќи претходно ги продале своите домови. Оваа група е подложена на голем број социјални ризици и треба да се изнајдат соодветен мерки од страна на надлежните институции за нивно повторно вклучување во системот.

Вработување

Според податоци на АВРМ најголем број од невработените Роми во 2016 година се наоѓаат во општина Скопје 1.779 невработени Роми, пред се поради најголемата дистрибуција на Роми токму во оваа општина – речиси 50% од ромското население живее во Скопје. Може да се забележи дека младите Роми до 25 години имаат најголем удел во рамките на невработеноста на Ромите според возрастните групи, и доколку се има и предвид и горниот лимит до 29 години, овој процент изнесува речиси 31%. Податоците укажуваат дека младите Роми кои се невработени се соочуваат со зголемен ризик од маргинализација, особено тука спаѓаат оние кои доаѓаат од семејства со понизок социо-економски статус и од руралните и неразвиените подрачја.

Доколку посебно ги разгледуваме евидентирани лица од ромска националност, според нивната образовна структура, најголем е бројот на евидентирани Роми без образование и со основно образование односно во Скопје од вкупно евидентирани невработени Роми, 87% се без образование и со основно образование. Според истражувањето направено од ЦЕА, може да се види дека во 2016 година корисници на мерките се само 1,5% односно 30 лица се од ромска национална припадност.

Препораки

Од анализата произлегува дека општината Шуто Оризари има сериозни внатрешни предизвици–недоволно човечки капацитет, задолженост како и низок буџетот и како резултат на тоа не може да одговори на бројните предизвици со кои Ромската заедница се соочува на локално ниво. За да одговори на соодветните проблеми, општината пред се треба да вработи високо образован кадар способен за пишување и спроведување проекти како и да изнајде соодветни решенија за привлекување донатори и странски инвеститори во општината. Препораките во овој дел ќе бидат насочени кон сите засегнати страни кои придонесуваат и работат за развој на Ромската заедница и социо-економско вклучување на Ромите во општеството.

Препораки за домување:

1. Изградба на атмосферска и фекална канализациона мрежа во целата општина. Со оглед на тоа дека општината нема доволно средства за реализација на капитални проекти, општинските власти треба да ги разгледаат можностите за задолжување и привлекување на грантови од страна на институционални инвеститори отпочнување со овој амбициозен проект.

2. Социјални станови/ субвенционирање на домувањето на Ромски семејства кои имаат статус на бездомни лица . Со оглед на тоа што најголем број на бездомни лица се од Ромска националност и имајќи во предвид дека останатите општини не се заинтересирани за решавање на овој проблем, општината треба да обезбеди просторна локација и во соработка со Министерството за транспорт и врски да почне со изградба на социјални станови.

3.Продолжување на процесот на легализација и без каматни кредити за Ромите кои се приматели на социјална помош за покривање на трошоците на легализација. Имајќи во предвид дека претходната власт не покажа интерес за решавање на проблемот на легализацијата на дивите населби поради контрола на гласачкото тело, тековните локални власти треба да се залагаат да се отвори подрачно одделение на Управата за имотно правни односи, како и дисперзирана канцеларија на Агенцијата катастар на недвижности во општината Шуто Оризари за да се реши проблемот со легализација во најкус можен рок.

Интеграција на повратниците од странство

1. Прифатен центар за повратниците од странство. Голем број ги имаат продадено своите куќи и откога се вратени од странство немаат каде да се сместат. Оттука од особено значење е изградба на прифатен центар за повратниците кој ќе обезбеди привремено сместување од 60 – 90 дена за да се изнајде привремено решение и даде простор за пронаоѓање на долгорочно решение

2. Вклучување на пазарот на труд. На повратниците од странство треба да им се овозможи да се пријават како активни баратели на работа со цел да ги зголемат шансите за вработување и имаат доволни приходи за домување и нормално функционирање

3. Реинтеграција на децата во образованието. Треба да се овозможи додатни наставни програми, како и поддршка од социјален работник и специјален едукатор за повторно вклучување на децата во образованието.

Препораки за вработување:

1. Развој на технолошко индустриската зона и привлекување на странски инвестиции. За да привлече странски инвестиции, општината пред се треба да ја изгради соодветната инфраструктура – пристапни патишта, водоводна мрежа, фекална и атмосферска канализација како и да ги развие капацитетите на вработените да можат да одговорат на барања на инвеститорите во издавање на дозволи и други административни техники документи. Паралелно, треба да вложи и во маркетинг и промоција на општината и да ги таргетира оние сектори кои се трудово интензивни бидејќи на нив им е потребна евтина работна сила. Воедно, општината треба да ја стимулира и Ромската дијаспора за вложување во општината и во отворање на нови компании.

2. Поттикнување на Ромите за поактивно учество во активните мерки за вработување и стимулирање на претприемништвото. Оттука, во секоја од предвидените мерки да се воведат таргетиран пристап на одреден број на Роми да бидат опфатени со различните програми, како и да се воведат дополнителна мерка за дообразование со оглед на тоа што поголем број од Ромското население е со основно образование. Исто така, треба да се воведат програми за Менторирање на ромски претприемачи и грантови за започнување на бизнис, особено формализација на нелегалните бизниси и искористување на можностите за регистрација на фирми со почетен капитал од 1 евро кое се предвидува после јануари 2018.

3. Гаранциона мрежа за зголемување на вештините на младите Роми. Со оглед на тоа дека, Република Македонија треба да почне со имплементацијата на гаранционата мрежа на млади, општините треба да извршат мапирање на населението и идентификување на оние кои не се ниту во образование, ниту вработени и соодветно да креира мерки кои ќе ги таргетираат квалификација и доквалификација на оваа категорија Роми.

4. Инкубатор за развој на нови компании. Стимулирање и развој на микро, мали и средни претпријатија преку овозможување на пристап до услуги и техничка поддршка, обуки и тренинзи, Менторирање од странски на домашни и странски компании, посредување при финансирање и организирање настани за вмрежување како и бенефицирани цени за просторни капацитети. Со

овој бизнис инкубатор треба да се таргетираат младите Роми со цел да отворат нови компании – агенции, ИТ фирми, биро за сметководствени услуги, консултантски фирми и сл.

Библиографија

---

1. Стратегија за локален економски развој на Шуто Оризари, 2014 – 2020
2. Истражување на пазарот на труд: Профил на Млади невработени Роми од Скопје, Тетово, Битола и Кочани, ЦЕА 2017
3. Како политиките за развој на претприемништво да придонесат за социо-економски вклучување на Ромите во Македонија, 2017, ЦЕА, ИРИЗ
4. Преглед на невработени според етничка припадност, АВРМ 2017